

Majątek w Tellow – miejsce
działalności Johanna Heinricha
v. Thünen w l. 1810-1850

Nowa Deklaracja z Tellow

- Druga Deklaracja z Tellow -

Majątki ziemskie w krajach obszaru Morza Bałtyckiego

wspólne dziedzictwo europejskie

Symposium

Ochrona majątków ziemskich jako europejskiego dziedzictwa
kulturowego

- szanse i zadania na przyszłość -

Tellow / Meklemburgia, 9 października 2004

Kontakt: Thünen-Museum-Tellow Rolf-Peter Bartz D-17168 Tellow – Niemcy
☎ +49 39976-541-0 / Fax -541-16 e-mail: Thuenen-Museum-Tellow@t-online.de
www.gutsanlagen-mv.de

9 października, z okazji dziesiątej rocznicy wręczenia Dyplomu Europa Nostra Muzeum – Thünen w Tellow (Meklemburgia-Pomerania), odbyło się międzynarodowe sympozjum, na którym obradowano na temat rezultatów „Deklaracji z Tellow” podpisanej 24 września 1994.

W obliczu aktualnych wyzwań społecznych dyskutowano o strategii ochrony historycznych krajobrazów kulturowych na obszarach wiejskich Europy oraz wytyczono nowe cele działania.

Majątki ziemskie są świadkami rozwoju obszarów wiejskich Europy dokonującego się przez wiele stuleci w krajach rejonu Morza Bałtyckiego takich jak: Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Niemcy, Polska, Rosja i Szwecja.

Zachowanie tego wyjątkowego krajobrazu kulturowego Europy wymaga podejmowania natychmiastowych działań w poszczególnych regionach, jak również na płaszczyźnie ogólnokrajowej i międzynarodowej.

W związku z rozszerzeniem Unii Europejskiej o nowe państwa członkowskie z Europy Centralnej i Wschodniej oraz w obliczu przemian dokonujących się w gospodarce rolnej i równoczesnym ograniczeniu zasobów finansowych, niezbędne jest zjednoczenie międzynarodowych wysiłków i dostępnych środków.

Rozwiązywanie ponadpaństwowych problemów wymaga zastosowania ponadpaństwowych działań i strategii.

Międzynarodowe organizacje reprezentowane w Tellow porozumiały się co do

Nowej Deklaracji z Tellow	- Drugiej Deklaracji z Tellow –
----------------------------------	--

i potwierdzają zamiar ścisłej współpracy w następujących dziedzinach:

1. Integracja wysiłków

Podmioty lokalne, zajmujące się ochroną i zachowaniem dziedzictwa architektonicznego wraz z jego historycznie ukształtowanym otoczeniem, potrzebują kompetentnego wsparcia. W tym celu należy rozwijać wzajemną współpracę między związkami, stowarzyszeniami, fundacjami i innymi organizacjami oraz urzędami państwowymi wszystkich szczebli.

2. Działalność promocyjna

Warunkiem uzyskania wymiernych sukcesów jest zaangażowanie społeczeństwa. Konieczne jest uświadomienie społecznościom lokalnym i decyzyjnym, iż ochrona i odpowiednie użytkowanie majątków ziemskich w ich historycznie ukształtowanym krajobrazie kulturowym stanowi wyzwanie dla społeczeństwa. Ważna rola przypada w tym względzie mediom regionalnym i ogólnokrajowym. Na płaszczyźnie krajowej i międzynarodowej powinny zostać podjęte skuteczne działania promocyjne, w tym również wykorzystujące Internet, zmierzające do upowszechnienia wiedzy na temat znaczenia i wartości majątków ziemskich.

3. Planowanie i gospodarka przestrzenna oraz rozwój regionalny

Potencjał kulturowo-historyczny i turystyczny majątków ziemskich wraz z towarzyszącymi im elementami krajobrazu kulturowego, takimi jak parki, ogrody, kościoły wiejskie etc., był dotychczas niewystarczająco uwzględniany w planach zagospodarowania przestrzennego, zarządzaniu przestrzenią oraz projektach rozwoju regionalnego. Wobec kompleksowości zadania należy ustalić kryteria i priorytety w działaniu. Celem nadrzędnym winno być zachowanie założeń dworsko-folwarcznych jako całych układów przestrzenno-krajobrazowych.

4. Rolnicze wykorzystanie majątków ziemskich

Z punktu widzenia założeń kompleksowej ochrony majątków ziemskich priorytetowym działaniem jest kontynuacja bądź przywrócenie im ich pierwotnej - rolniczej funkcji. Tam gdzie to możliwe, powinno się przyłączyć do majątków otaczające je ziemie.

Należy unikać sprzedaży pojedynczych obiektów i wydzielonych z całości fragmentów gruntów rolnych. Dotyczy to przede wszystkim obiektów o szczególnej wartości architektoniczno-krajobrazowej.

5. Nowe propozycje zagospodarowania majątków ziemskich

Prócz pierwotnej, rolniczej funkcji zabudowań, wchodzących w skład majątków ziemskich, istnieje wiele możliwości innego wykorzystania zachowanych obiektów, ich adaptacji i użytkowania w powiązaniu np. z funkcjami kulturalnymi, rzemieślniczymi czy turystycznymi oraz ich celowej promocji, zorientowanej na szerszego odbiorcę.

Szczególne uwagę należy zwrócić w tym kontekście na badanie i wspieranie nowych sposobów wykorzystania energii odnawialnej.

6. Wykorzystanie historycznych kompleksów dworsko-folwarcznych w celach muzealnych

W wybranych założeniach folwarczno-dworskich, obejmujących również związane z nimi elementy najbliższej okolicy np. osiedla i mieszkania dla pracowników folwarcznych, proponuje się założenie skansenów. Spełniałyby one funkcje atrakcyjnych ośrodków edukacyjnych, propagujących wiedzę na temat historii terenów wiejskich w krajach obszaru Morza Bałtyckiego. Ponadto powinny one prezentować rozwój kultury rolnej oraz wydawać międzynarodowe publikacje o tej tematyce.

7. Powołanie instytucji „opiekuna zabytku”

Kierując się przykładem holenderskiej instytucji „opiekuna zabytków” zachęca się do stworzenia podobnych form. Jako niezależne instytucje przeprowadzające inspekcje budowlane, udzielałyby fachowych porad właścicielom oraz użytkownikom zabytków, oferowałyby praktyczną pomoc w drobnych naprawach i wspierałyby wdrażanie nowych funkcji w obiektach. Udzielana pomoc nie powinna być ograniczana wyłącznie do obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

8. Zapobieganie rozbiórkom

Należy zapobiegać dalszym rozbiórkom historycznych zabudowań należących do kompleksów dworsko-folwarcznych. Dotyczy to głównie zabudowań gospodarczych, które w związku z utratą swej rolniczej funkcji szczególnie narażone są na niebezpieczeństwo rozbiórki. Problem ten powinien zostać dobitnie naświetlony miejscowym decydom z uwzględnieniem stanowiska, iż pojedyncze obiekty i zespoły zabudowy, nawet jeśli są w stanie ruiny, w sytuacjach wyjątkowych zachowują prawo do istnienia.

9. Współpraca krajów regionu Morza Bałtyckiego

W celu ochrony wspólnego dziedzictwa kulturowego, jakim są majątki ziemskie w krajach obszaru Morza Bałtyckiego, konieczne jest jak najszybsze utworzenie sieci efektywnej współpracy dla realizacji następujących zadań:

- współpraca mieszkańców, stowarzyszeń i instytucji w celu ochrony majątków ziemskich, obejmująca m.in. inwentaryzację obiektów, poszukiwania realnych możliwości adaptacji i sposobów ich finansowania, regularna wymiana doświadczeń;
- utworzenie „Rady Ochrony Majątków Ziemskich w Krajach Obszaru Morza Bałtyckiego” ze stałym sekretariatem i zmiennym przewodnictwem, w celu wspierania skutecznej współpracy i przy wykorzystaniu nowoczesnych środków komunikacji;

- wykorzystanie środków dostępnych w ramach programów pomocowych Unii Europejskiej, takich jak INTERREG, KULTUR 2000, LEADER, BALTIC 21 itp.;
- stworzenie wspólnych projektów promocji turystyki w krajach Unii Europejskiej. Pożądanym byłoby stworzenie „Bałtyckiego szlaku majątków ziemskich” na wzór niemieckiego „Szlaku gotyku ceglanego” („Strasse der Backsteingotik”), co mogłoby znacznie przyczynić się do ożywienia ruchu turystycznego na terenach wiejskich;
- współpraca w ramach zagadnień tematycznych, przykładowo: „Szwedzkie założenia folwarczno-dworskie”, „Reformy rolne w majątkach”, „Perły kultury wiejskiej” itp.;
- wpis wyjątkowych obiektów na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO oraz do krajowych rejestrów dziedzictwa kulturowego;
- ustanowienie nagrody przyznawanej za szczególne osiągnięcia w pracy na rzecz ochrony i odpowiedniego wykorzystania majątków ziemskich w rejonie Morza Bałtyckiego;
- tworzenie nowych miejsc pracy dla wykwalifikowanej kadry w dziedzinie badań, ochrony i odpowiedniej promocji kompleksów dworskich jako części europejskiego dziedzictwa kulturowego.

10. Młode pokolenie a majątki ziemskie

Należy upowszechniać problematykę ochrony założeń folwarczno-dworskich wśród młodzieży poprzez:

- przejmowanie patronatu nad realizacją wybranych projektów i ich sponsorowanie w połączeniu z długoterminowym wsparciem takich inicjatyw;
- włączanie tematyki ochrony majątków ziemskich do programów nauczania, w ramach zajęć terenowych oraz szkolnych kół zainteresowań;
- włączenie tematu „Majątki ziemskie jako dziedzictwo kultury w krajach obszaru Morza Bałtyckiego” do programu nauczania w placówkach oświatowych;
- międzynarodowa współpraca młodzieży przy wspólnych projektach w wybranych krajach;
- zaliczenie działań tego typu w ramach praktykowanego w niektórych krajach „dobrowolnego roku pracy społecznej”.

11. Rola instytucji naukowych

W działalności edukacyjnej oraz badaniach nad dziedzictwem kulturowym, jakim są majątki ziemskie, szczególnie istotna jest współpraca różnych dyscyplin naukowych, takich jak: rolnictwo, ochrona środowiska, architektura, inżynieria, nauki humanistyczne i ekonomiczne. Ze strony instytucji naukowych szczególnie istotne jest:

- wspieranie młodych naukowców i studentów szkół wyższych w ich pracach naukowych;
- współpraca ośrodków naukowych z podmiotami terenowymi w zakresie rzemiosła, rolnictwa i turystyki, zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym;
- opracowywanie publikacji z uwzględnieniem różnorodnych aspektów tej tematyki.

Celem „Nowej Deklaracji z Tellow” jest zapewnienie zachowania i odpowiedniego użytkowania dziedzictwa kulturowego, jakim są majątki ziemskie w krajach obszaru Morza Bałtyckiego. Stanie się to możliwe dzięki międzynarodowej współpracy między krajami tego regionu, polegającej na skoordynowanym działaniu oraz zrównoważonej integracji wysiłków zmierzających do osiągnięcia powyższych celów.

Podstawą przyszłej pracy- szczególnie w odniesieniu do projektów międzynarodowych – są dotychczas zebrane doświadczenia, wdrożone już projekty adaptacyjne i działania marketingowe oraz realne koncepcje prezentowane przez różne kraje obszaru Morza Bałtyckiego.

Niniejsza Deklaracja stanowi długoterminowy plan strategiczny, który wymaga ciągłej aktualizacji.

Uczestnicy Sympozjum „Ochrona majątków ziemskich jako europejskiego dziedzictwa kulturowego – szanse i zadania na przyszłość”

9 października 2004, Thünengut (Majątek Thünen) Tellow, Meklemburgia-Pomerania

Tłumaczenie z j. niemieckiego: Ananke Sajdak Konsultacja merytoryczna: Elżbieta Raszeja